

«Про заставу»: «До третьої особи, яка задовольнила в повному обсязі вимоги заставодержателя, переходить разом з правом вимоги забезпечена нею застава в установленому законодавством порядку».

Що ж стосується прав колишнього власника будинку (квартири) та інших проживаючих у ньому осіб, то може йтися тільки про безспірне виселення із займаного жилого приміщення, проданого на аукціоні, без надання іншого жилого приміщення. Уявляється, що позбавити громадянина-власника жилого будинку (квартири), який є єдиним придатним для проживання приміщенням, можливості заставити такий будинок у забезпечення виконання кредитного договору є неправомірним. Адже в нього може не бути іншого нерухомого майна, яке можна заставити за іпотечним договором. У такому разі буде обмежено право цього громадянина на одержання кредиту порівняно з іншими особами, а це недопустимо.

З огляду на досвід РФ український законодавець повинен зробити правильні висновки при вирішенні цього питання і розв'язати проблему, яка може бути знята законодавчим шляхом — втручанням законодавця.

Якщо механізм звернення стягнення на заставлені житлові будинки (квартири) буде реальним, то цілком можливо, що в Україні з'являться позичальники, які мають так звані «довгі» гроші, але поки що не проявили себе.

Надійшла до редколегії 20.05.02

Р. Денисова, доцент НЮА України

Інтернет і авторське право: актуальні проблеми правового регулювання

Завдяки стрімким темпам нагромадження та поширення цифрової інформації Інтернет, надаючи ефективний доступ до постійно зростаючих її джерел, здійснює революційні перетворення майже в усіх суспільних сферах — економічній, соціальній, освітній, культурній. Більшість вміщених в Інтернеті джерел

надають інформацію для суто законних комерційних і приватних інтересів. Однак можливості Інтернету можуть використовуватися як засіб для протизаконних дій. У контексті розглянутих питань маються на увазі порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, а саме — авторських прав у мережі Інтернет. Хоча переваги Інтернету перевищують його потенційні недоліки, ігнорувати зазначені проблеми не можна. З огляду на глобальний характер Інтернету перед світовою спільнотою постають гострі проблеми суспільного, політичного, комерційного і юридичного значення.

Чинні правові режими не в змозі захистити авторське право у кіберпросторі такою ж мірою, як у матеріальному світі. Існують декілька чинників, що ускладнюють застосування авторсько-правового механізму в цій сфері. Головні з них такі: широке розповсюдження технологій швидкого і дешевого копіювання інформації; глобальний характер існуючих цифрових мереж, які не знають державних кордонів, дають змогу поширити твір (копії твору) серед мільйонів користувачів у всьому світі; існування серед широкого загалу думки, що некомерційне копіювання інформації в особистих цілях не є і не може бути протизаконним.

З метою пристосувати правові механізми для дії у цифровому просторі здійснено численні міжнародні ініціативи.

У 1996 р. представниками 160 країн у рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) було розроблено Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (далі — ДАП), який набрав чинності 6 березня 2002 р. 20 вересня 2001 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про приєднання України до Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право»¹. ДАП, з оглядом на специфіку використання авторських прав у нових цифрових технологіях, модернізує і доповнює головний з наявних нині документів у сфері авторського права — Бернську конвенцію з охорони літературних і художніх творів (далі — Бернська конвенція, що сьогодні означає Паризький акт від 24 липня 1971 р.)².

Слід коротко сказати про роль цієї конвенції у гармонізації законодавства з авторського права, оскільки вона вимагає від

¹ Див.: Інтелектуальна власність. — 2001. — № 11. — С. 81–85.

² Див.: Международные конвенции об авторском праве / Под ред. Э. П. Гаврилова. — М., 1982.

країн-учасниць ДАП прийняття мінімуму стандартів щодо внутрішнього регулювання авторських праводносин, навіть якщо це певною мірою суперечить національним традиціям. Між цими традиціями існують іноді досить істотні розбіжності. В одних країнах охорону можуть одержати так звані «результати працелюбності» (твори, на які автор витратив час, кошти, зусилля), тоді як в інших необхідно, щоб твір було визнано результатом творчої праці. В деяких країнах дозволяється некомерційне копіювання в особистих цілях, в інших — це заборонено. Одні країни розглядають ефірне мовлення, звукозапис в одному правовому просторі з літературними творами, в інших — вони відокремлені і регулюються як об'єкти суміжних прав. Принциповий внесок Бернської конвенції у міжнародне авторське право полягає також у тому, що держави-учасниці ДАП повинні додержуватися принципу національного режиму, а відтак, надавати творах авторів-іноземців той же рівень правої охорони, який надається творах їх громадян¹.

Країни-учасниці ДАП повинні створити систему основних прав, які дозволяють суб'єктам авторського права контролювати і одержувати компенсацію за використання їх творів у цифровому середовищі. ДАП пояснює, що традиційне право на відтворення і винятки, що допускаються з цього права, повністю застосовуються у цифровому середовищі, зокрема щодо використання (в тому числі зберігання) твору в цифровій формі (ст. 1 (4)). Слід відзначити позитивний ефект цієї норми для судової практики України, пов'язаної із захистом авторських прав в Інтернеті. Так, Вищий господарський суд України у оглядовому листі від 14 січня 2002 р. «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність» зауважив, що розміщення в мережі Інтернет твору у вигляді, доступному для публічного використання, є його відтворенням і потребує дозволу особи, яка має авторське право. Редакція газети звернулася до суду з позовом про припинення порушення товариством з обмеженою відповідальністю майнових прав суб'єкта авторського права шляхом

¹ Певний внесок у врегулювання проблеми захисту прав авторів зробила Угода з аспектів прав інтелектуальної власності, пов'язаних з торгівлею (ТРИПВ), але вона теж фактично не спроможна скоротити перелік істотних розбіжностей в авторсько-правовому регулюванні різних країн.

розміщення в мережі Інтернет на сайті відповідача статті, опублікованої в газеті. Рішенням суду першої інстанції було відмовлено у задоволенні позовних вимог, постановою апеляційної інстанції рішення у справі залишено без зміни з посиланням на те, що розміщення матеріалу на сайті у мережі Інтернет не є використанням твору, оскільки воно не належить ні до відтворення, ні до публічного показу чи сповіщення твору, у зв'язку з чим не потребує дозволу особи, яка має авторське право. Не погоджуючись із судовими актами, редакція газети просила Вищий арбітражний суд України скасувати їх та задовольнити позовні вимоги з посиланням на те, що розміщення матеріалу (статті) в мережі Інтернет є його відтворенням у розумінні ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (в редакції Закону від 11 липня 2001 р., далі — Закон)¹, де сказано, що «відтворенням творів є виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер», а протизаконно відтворений відповідачем матеріал є статтею — літературним письмовим твором белетристичного характеру, який підлягає охороні згідно з преамбулою того ж Закону. Вищий арбітражний суд України дійшов висновку, що розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання, є їх відтворенням у розумінні ст. 1 Закону, в зв'язку з чим на таке розміщення творів поширюється дія ст. 15 Закону. Вчинення будь-якою особою дій, які порушують майнові права суб'єкта авторського права, визначені ст. 15 Закону, є порушенням авторського права, що дає підстави для судового захисту (п. «а» ст. 50 Закону).

Окремо судовою колегією Вищого арбітражного суду України по перегляду рішень, ухвал, постанов розглядалося питання (з цієї ж справи) про доведення факту неправомірного використання особою, до якої висуваються претензії. Суд встановив, що спірна публікація була розміщена не тільки на сайті відповідача, а ще й на декількох інших сайтах, тобто в численних загальнодоступних джерелах. При цьому не вказувалася особа, яка має авторські права. За таких умов суд дійшов висновку про відсутність безпосереднього зв'язку між публікацією спірної

¹ Див.: Інтелектуальна власність. — 2001. — № 8. — С. 64–81.

статті у газеті позивача та її розміщенням на сайті відповідача. Отже, як зазначено у постанові Вищого арбітражного суду України від 05 червня 2000 р. «Про питання захисту авторських прав в Інтернеті», порушення авторських прав саме відповідачем не є доведеним¹.

У коментарі з цієї справи зазначалось, що тут фактично йдеться про несанкціоноване використання інформації, яка належала певній особі, кількома іншими особами. Відсутність посилань на автора та інших вихідних даних під час відтворення цієї інформації відразу кількома особами на різних сайтах Інтернету вкрай ускладнює встановлення винного у порушенні авторських прав. Кожна з таких осіб могла посилатися на сайт іншої особи, яка раніше розмістила спірну статтю. За відсутності даних про автора це робить неможливим посилання на охорону авторських прав².

У зазначених фактах простежується наявність ще однієї проблеми використання об'єктів авторського права в Інтернеті — неможливість у значній кількості випадків ідентифікувати твір, автора твору, власника будь-якого права на твір або інформацію про умови використання твору. Всі вказані відомості, а також будь-які цифри або коди, в яких подана така інформація, якщо будь-яка з цих складових інформації додана до примірника твору або фігурує у зв'язку із розповсюдженням твору серед широкої публіки, складають поняття «інформація про управління правами». Цю проблему покликана вирішити ст. 12 ДАП, яка передбачає зобов'язання країн-учасниць розробити відповідні ефективні засоби юридичної відповідальності щодо будь-якої особи, яка свідомо чинить будь-які з таких дій: недозволене усунення або зміну будь-якої інформації про управління правами; недозволене поширення, імпортування для розповсюдження, передачу в ефір або розповсюдження серед широкої публіки творів чи примірників твору, знаючи, що в них без дозволу була усунена або змінена електронна інформація про управління правами. При цьому судовий орган повинен встановити, що особа, яка свідомо чинить зазначені вище дії, знала або мала належні підстави знати, що така дія буде спонукати, дозволяти, сприяти або приховувати порушення будь-якого права, перед-

¹ Див.: Вісник господарського судочинства. — 2001. — № 2.

² Див.: Там само.

баченого ДАП або Бернською конвенцією. Вже зараз можна передбачити певні труднощі реалізації цієї норми. Оскільки дані про управління правами можуть змінюватися (наприклад, при переході прав від однієї особи до іншої), то через деякий час вони не відповідатимуть дійсному стану речей¹.

ДАП містить норму, що є новелою в авторсько-правових актах, яка передбачає відповідну правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу існуючих технічних засобів, які вживаються авторами у зв'язку із застосуванням їх прав² (ст. 11). Це положення відоме під назвою «захист від обходу діючих технічних засобів» і вирішує проблему хакерського злону. Взагалі тема розробки і вжиття заходів технологічного характеру для захисту творів від протиправного використання і для знаходження порушників стає все більш актуальною. Діюча у США Біла книга авторського права пропонує на законодавчому рівні закріпити заборону виготовлення і продаж засобів і надання послуг, що виключно призначені для одержання доступу до авторських творів в обхід технологічних систем їх охорони.

Європа з багатьох напрямів вивчення і надання пропозицій щодо вирішення цих проблем займає провідне становище. Комісія Європейського співтовариства прийняла у травні 1995 р. «Зелену книгу авторського і суміжних прав у інформаційному суспільстві». Цим же органом були розроблені Директиви ЄС від 22 травня 2001 р. стосовно гармонізації авторських прав у мережі Інтернет. На думку європейських фахівців, українське законодавство з авторських і суміжних прав в цілому відповідає нормам цієї Директиви ЄС³, але перелік випадків вільного використання об'єктів авторського права без виплати винагороди автору в Україні більш широкий, ніж це передбачено Директивами ЄС, тому, на їх погляд, для досягнення мети гармонізації

¹ Якщо внести зміни до інформації про управління правами при зберіганні твору в цифровій формі у електронному засобі доволі легко, то об'єктивність поставленої інформації на кожному конкретному примірнику твору (тобто матеріальному об'єкті), на думку багатьох спеціалістів, є досить проблематичною.

² Такими технічними засобами є: шифрування сигналів, цифрові конверти, системи обліку передачі даних, цифрові «водяні знаки», а також інформація про управління правами з можливістю ліцензування творів у режимі он-лайн.

³ Див.: *Бондаренко А.* Интеллектуальная собственность — двигатель прогресса // *Юридическая практика.* — 2001. — № 39.

законодавстві у цій сфері бажано було б внести зміни до законодавства України. Ця вимога базується на статтях 50 і 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (УПС), які зобов'язують Україну забезпечити захист прав інтелектуальної власності на рівні, аналогічному існуючому в ЄС, шляхом приведення національного законодавства в цій сфері у відповідність до законодавства країн-членів ЄС.

Вище вже говорилося про простоту здійснення користувачем Інтернету будь-яких операцій з інформацією, що охороняється авторським правом. Одним з наслідків цього є підвищення ролі окремих процесів, які раніше не мали якогось істотного значення. Так, за правилом п. 1 ст. 25 Закону дозволяється без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для звичайного кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори. Виняток зроблено лише для окремих груп творів, зокрема, не допускається репрографічне відтворення книг (повністю). Однак у сучасних умовах користування Інтернетом є можливим копіювання і використання в особистих цілях будь-якого твору (в повному обсязі) практично необмеженою кількістю відвідувачів сайтів без згоди автора (правовласника) і без виплати авторської винагороди¹. Як результат має місце порушення інтересів суб'єктів авторського права. Заходами щодо поліпшення ситуації є відповідне попередження відвідувачів сайту про умови використання інформації та відповідальність за їх порушення; створення стандартних договірних умов контрактів між користувачами і провайдерами Інтернету. Останнє відображає тенденцію «управління не через копіювання, а через відносини з клієнтом». Першим кроком на шляху реалізації цієї моделі мають стати ідентифікація і облік усіх потенційних користувачів Інтернету таким чином, щоб вони мали змогу працювати у режимі он-лайн тільки після укладення відповідних контрактів з оператором мережі та провайдером послуг².

Поряд з явними позитивними моментами наведеної моделі існує низка труднощів, головною з яких є тенденція у законо-

¹ Такі дії щодо приватного використання твору з точки зору навіть добросовісних користувачів видаються цілком природними.

² Див.: *Мережко А.* Международные деликты и киберпространство // Юридическая практика. — 2001. — № 43. — С. 7.

давстві різних країн звільнення провайдерів інтернет-послуг від відповідальності за порушення авторського права у кіберпросторі користувачами Інтернету (наприклад, у Німеччині).

Численні і різноманітні можливості Інтернету, його глобальний характер можуть використовуватися міжнародною комп'ютерною злочинністю, тож актуальним є питання про кримінальну відповідальність за порушення авторських прав у комп'ютерних мережах, її нормативну базу. Дії, спрямовані на припинення світової комп'ютерної злочинності, вже одержали конкретний результат. Комітетом експертів зі злочинності у кіберпросторі Ради Європи розроблено проект Конвенції про кіберзлочинність, який передано до Кабінету міністрів. Для визнання порушення авторських прав кримінальним злочином воно повинно бути здійснено свідомо, у комерційному розмірі та при застосуванні комп'ютерної системи.

З огляду на вищесказане слід підкреслити, що, всупереч висловлюваним іноді твердженням, Інтернет не існує в юридичному вакуумі. Поряд з юридичними засобам захисту об'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті є також економічні і соціальні, проте вони так чи інакше спираються на юридичну основу, фундамент якої створюється нормами міжнародних договорів. Отже, приведення у відповідність з міжнародними актами національного законодавства України дозволить їй максимально зміцнити свої позиції у світовому співтоваристві інтелектуальної власності.

Надійшла до редколегії 10.04.02

*В. Тертишніков, член-кореспондент
АПрН України*

Деякі питання вдосконалення загальної частини проекту Цивільного процесуального кодексу України

Зміни у цивільному процесуальному законодавстві, які відбулися за «малою судовою реформою», безумовно, не знімають